

νίαν. Προσέτι δὲ, διὰ μὲν τῆς ἐνασχήσεως τῆς ὑψίστης τῶν ἀρετῶν τῆς φι-
λκνῶρωπίας καὶ τοῦ πρὸς τοὺς δυστυχεῖς καὶ ταλαιπωρουμένους ἐλέου, ἐπὶ
μᾶλλον ἀποκαλύπτει τὴν εὐγενῆ λατρυγίαν αὐτοῦ, διὰ δὲ τῆς ἐπιστήμης
καὶ τῆς βιομηχανικῆς δραστηριότητος ὑσμῆραι προάγει τὰς δημιουργικὰς
δυνάμεις καὶ τὴν εὐημερίαν του.

Τοιοῦτοι οἱ εἰδικοί χαρακτῆρες τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς ἀκαρτεζούσης Ἰδίου
βασιλείου καὶ τοιούτη ἐν τῇ δυσυπαλογίστῳ τῶν αἰώνων σειρᾷ ἡ ἀνθρωπίνη
βιολογία.

I. A. ΣΟΥΤΣΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΟΝΤΟΥ

ΜΙΚΡΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΔΙΑΤΡΙΒΑΙ.

§ 4.

Δέλτα, τὸ *Δέλτα* τῆς Αἰγύπτου, κτλ.

Δέλτα—*δελτωγός*, *δελτωειδής* (=τριγωνοειδής).

Δέλτα — *δέλτος*, *δέλτος* ξυλίνῃ, *δέλτος* χαλκῇ, *δέλτος* χρυσῇ, *δέλτος*
ἐλεφαντίνῃ, *δέλτοι* ἱεραὶ ἢ μυστικαί.

Δέλτος—*δελτοῦσθαι*.

Δέλτος—*δελτίον*, *δελτίον* δέλτουχος, κτλ., ἢ *δελτάριον*.

Δελτογράφημα.

Πιττάκιον, *πεττύκιον*.

Γνωστότατον ὑπάρχει ὅτι τὸ παλαιὸν τοῦ στοιχείου *δέλτα* σχῆμα ἦτο
τρίγωνον, ἐκ τούτου δὲ καὶ αἱ τρίγωνοι νῆσοι αἱ ἀποτελούμεναι ὑπὸ μεγάλων
ποταμῶν εἰς στόματα σχιζομένων ἐκαλοῦντο *Δέλτα*, οἷον τὸ κατ' Αἴ-
γυπτον *Δέλτα* καὶ τὸ κατὰ τὴν Ἰνδικήν. Ὀλίγους δ' ἴσως λαμβάνει ὅτι ὑπὸ
τοῦ Ἀριστοφάνους ὠνομάσθη *δέλτα* καὶ τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον, οὗ πολλάκι
προσηγορίαι παρὰ τοῖς κωμικοῖς φέρονται.

Γαλην. Τόμ. ΙΔ', σελ. 784 «Καθ' ἕτερον δὲ μέρος αὐτῆς μικρὸν ἀνωτέ-
ρω τῶν κροτάφων ἀφαιρεῖται τινα τρίγωνα εἰκότα τὸ σχῆμα τῷ Δ στοι-
χείῳ». Ἀμμών. σελ. 37 «Τρίγωνον μὲν γάρ ἐστι τὸ Δ, στρογγύλον δὲ τὸ
Ο»,¹ κλπ.

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Διονύσι. στίχ. 242 «Ὅτι τὸ τῆς ὅλης Αἰγύπτου
σχῆμα τριπλαῖς ἐπὶ πλευραῖς βέβηκε· τρίγωνος γάρ ἐστι προσοικυῖα τῷ
δέλτα στοιχείῳ· καὶ δὴ καὶ οὕτω καλεῖται *Δέλτα* τὸ κατ' Αἴγυπτον—ἰσάσι

¹ Ὁ Βακχῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ Ἀντιγονίας τοῦ Ἀπολλωνίου (σελ. 176) ἔγραψε
«τρίγωνον μὲν γράμμα ἐστὶ τὸ Δ, κτλ.»

δὲ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς Αἰγύπτου ἕτερον τρίγωνον ἐξ αὐτοῦ τοῦ Νείλου ἀποτελεῖσθαι σχῆμα, Δέλτα λεγόμενον καὶ αὐτό· οὗ ἡ μὲν βᾶσις μεταξὺ τοῦ Πηλουσίου καὶ τοῦ Ἡρακλείου στόματος τοῦ Νείλου, πλευραὶ δὲ ἡ δεξιὰ μὲν κατὰ Πηλούσιον, ἡ ἀριστερὰ δὲ κατὰ Κάνωβον καὶ Ἡράκλειον—Ἰστέον δὲ ὅτι ὁ Ξενοφῶν ἱστορεῖ καὶ τῆς Θράκης τόπον εἶναι τινα Δέλτα καλούμενον» καὶ στίχ. 1088 «Ἄ δὴ στόματα ποιοῦσι τὴν Παλατητὴν οἷα νῆσον ἀποκαυδανομένην, ἣν καὶ ἐπανακαυδάνει ὡς λόγου ἀξίαν λέγων· μέσῃν ἐπιδέδρομε νῆσον, νῆσον ἣν καλοῦσι Παλατηνήν. Παραπλησία δέ, φασίν, ἐστὶν ἡ νῆσος αὕτη τῷ κατ' Αἴγυπτον Δέλτα· καὶ δὴ καὶ Δέλτα τινὲς καθ' ὁμοιότητα σχήματος ἐκάλεσαν καὶ αὐτήν. Φησὶ γοῦν Ἀρριανὸς· δίστομος ἐστὶν ὁ Ἰνδὸς καὶ Δέλτα ποιεῖ καὶ οὗτος ἐν τῇ τῶν Ἰνδῶν γῇ τῷ Αἰγυπτίῳ Δέλτα παραπλήσιον». Πρὸς. καὶ Πλάτ. Τιμ. σελ. 21 «Ἔστι τις κατ' Αἴγυπτον—ἐν τῷ Δέλτα, περὶ δὲ κατὰ κορυφὴν σχίζεται τὸ τοῦ Νείλου ῥεῦμα, Σαίτικὸς ἐπικαλούμενος νομός». Πολύβ. Ι', 49 «Ἔστι δὲ παραπλησία τῷ μεγέθει καὶ τῷ σχήματι τῷ κατ' Αἴγυπτον καλούμενῳ Δέλτα· πλὴν ἐκείνου μὲν θάλαττα τὴν μίαν πλευρὰν καὶ τὰς τῶν ποταμῶν ῥύσεις ἐπιζεύγνυσι, ταύτης δ' ὄρη δυσπρόσοδα καὶ δυσέμβολα καὶ σχεδὸν ὡς εἰπεῖν ἀπρόσιτα». Στράβ. σελ. 701 «Ὀνησίκριτος δὲ τὴν πλευρὰν ἐκάστην τῆς ἀποκαυδανομένης νήσου τριγώνου τὸ σχῆμα δισχιλίων, τοῦ δὲ ποταμοῦ τὸ πλάτος, καθ' ὃ σχίζεται εἰς τὰ στόματα, ὅσον διακοσίων· καλεῖ δὲ τὴν νῆσον Δέλτα καὶ φησιν ἴσην εἶναι τῷ κατ' Αἴγυπτον Δέλτα οὐκ ἀληθές τοῦτο λέγων». Πλυσαν. Γ', 26 «Ἡκουσα δὲ καὶ ὡς οὐχ ἡ Ἐρυθρά, ποταμὸς δὲ ἐν Σῇρᾳ ὀνομάζουσιν, οὗτός ἐστιν ὁ ποιεὺν νῆσον αὐτήν, ὡς περ καὶ Αἰγύπτου τὸ Δέλτα ὑπὸ τοῦ Νείλου καὶ οὐχ ὑπὸ μιᾶς περιέχεσθαι θαλάσσης». Τὸ Αἰγυπτιακὸν Δέλτα, περὶ οὗ πολὺν ποιοῦνται λόγον ὁ Ἡρόδοτος ἐν βιβλίῳ δευτέρῳ (κεφ. 15—8) καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἐν βιβλίῳ πρώτῳ (κεφ. 33—4) καὶ ὁ Στράβων ἐν βιβλίῳ ἐπτακαιδεκάτῳ (κεφ. 1), καλεῖ ὁ Αἰσχύλος ἐν Προμηθεῖ τρίγωνον χθόνα Νειλῶτιν στίχ. 813:

οὗτός σ' ὁδώσει τὴν τρίγωνον ἐς χθόνα

Νειλῶτιν, οὗ δὲ τὴν μακρὰν ἀποικίαν,

Ἰαί, πέπρωται σοί τε καὶ τέκνοις κτεῖσαι.

Τὸ ἐπιχώριον ὄνομα τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος τόπου ἦτο Περίμυρις κατὰ τὰ ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου παραδεδομένα λ. Δέλτα.

Σουίδ. «Δέλτα· τὸ τέταρτον στοιχεῖον. Σημαίνει δὲ καὶ τὸ γυναικεῖον αἶδοςον.

Δέλτα παρατετιλμέναι»

Τὸ ὑπὸ τοῦ Σουίδα παρατιθέμενον χωρίον καίται ἐν τῇ Λυσιστράτῃ τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 151:

εἰ γὰρ καθήμεθ' ἔνδον ἐντετριμμέναι

κάν τοῖς χιτωνίοις τοῖς ἀμοργίνοις

γυμναὶ περίοιμεν δέλτα παρατετιλμέναι.

Σχολ. «Δέλτα: ἀντὶ τοῦ αἰδοῦν τὸ γυναικεῖον· τοιοῦτον γὰρ τὸ σχῆμα». Πρξ. καὶ Εὐστάθ. σελ. 1539,35 «Ὅτι δὲ πολυώνυμον ᾖ τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον, ἄμφω τε γὰρ λέγεται καὶ χοῖρος καὶ ἐσχάρα καὶ δέλτα, τὸ αὐτὸ καὶ κέλης καλεῖται παρὰ τοῖς κωμικοῖς, οὐκ ἄδηλόν ἐστι».

Ἐκ τοῦ δέλτα ἐσχηματίσθη τὸ ἐπίθετον δελτωτός, τουτέστι δελτοειδής, οὐ ποιεῖται χρῆσιν ὁ Ἀγαθίας Β', 8 «δελτωτῷ γὰρ εἴκει» καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον Παρεκβολαῖς στίχ. 157 «οὕτω γὰρ τὴν Αἴγυπτον δελτωτὸν τρίγωνον ἢ ἱστορίᾳ φησὶν» καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον σελ. 1913 «διὰ τὸ καθ' ἱστορίαν περιηγητικὴν Αἰγύπτιον δελτωτόν» καὶ ἄλλαχού. Ἐλέγεται δὲ καὶ σημεῖον ἐν τῇ οὐρανῷ Δελτωτὸν πλησίον τοῦ Κριοῦ ὑπὸ τὴν Ἀνδρομέδαν κεῖμενον. Σχολ. Ἀράτ. 235 «Καὶ φησιν ὅτι καὶ ἄλλο ἐστὶ σημεῖον πλησίον, ὑποκάτω τῆς Ἀνδρομέδας, ὃ Δελτωτὸν καλεῖται· τῷ γὰρ δέλτα στοιχείῳ εἴκασται». Τοῦ ἐπιθέτου δελτοειδής παρέχει ἡμῖν παρὰδειγμα ὁ Πλούσιος λέγων «Καρχήτιον:—καὶ ἐργαλεῖον τεκτονικὸν δελτοειδές». Τὸ ἐπίρρημα δελτοειδῶς εὐρίσκεται παρὰ Ρούφῳ τῷ Ῥεσίῳ.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παντελῶς ὑπὸ τῶν παλαιοῶν ἠγνοοῦντο, ἐν δὲ μόνον ἐκ τοῦ δέλτα παράγωγον ὑπῆρχεν αὐτοῖς σὺνηθες, τὸ θηλυκὸν ὄνομα δέλτα, σημαίνον κυρίως μὲν δελτωτὸν ἦτοι τρίγωνον πῖνακα, κατὰχρηστικῶς δὲ καὶ πῖνακα ἀπλῶς ἢ πιννακίδα, πινάκιον, σχεδᾶριον, κτλ.

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 421,31 «Καὶ τὸ τῆς δέλτου δὲ ὄνομα ὁμοίως ἔνωθεν κατέβη ἀπὸ τῶν δελτωτῶν βιβλίων εἴπων ἐκ τῶν κατὰ δέλτα πτυσσόμενων, αἱ κυρίως δέλτοι καλούμεναι ἄφῃκαν τοῖς ὕστερον βιβλίοις ἄληρονομήταί τοιούτης κλήσεως». σελ. 633,11 «Πῖνακα δὲ πτυκτὸν ὃ φάμεν ἡμεῖς δέλτον ἦτοι βιβλίον ἢ πιπτάκιον· δέλτον μὲν διὰ τὸ κατὰ σχῆμα τοῦ δέλτα γράμματος καὶ τῶν λεγομένων δελτωτῶν ἔστιν ὅτε τὰ τοιαῦτα σχηματίζεσθαι πτυσσόμενα τριγωνοειδῶς, ἅπερ ἐν πολλοῖς δοῶμεν εἰσέτι γινόμενον· βιβλίον δὲ ἢ βιβλίον οὐδετέρως κτλ.». Παρεκβ. εἰς Διονύσ. στίχ. 242 «Σημεῖωσαι δὲ ὅτι ἔοικεν ἐκ τῶν ῥηθέντων τὸ δέλτα γράμμα τριγωνοειδῶς σχηματίζεσθαι παρὰ τοῖς παλαιοῖς· ὅθεν καὶ δέλτοι κυρίως μὲν οἱ τόμοι ὅσοι τριγωνοειδῶς ἐσχηματίζοντο ἐν τῷ πτύσσεσθαι, καθὰ καὶ νῦν ποιοῦσιν οἱ τινες, ὕστερον δὲ ἀπλῶς αἱ βιβλίοι δέλτοι λέγονται ἀπὸ τῆς παλαιᾶς χρήσεως· καθὰ καὶ πρῶτα διὰ τὸ τοῦ παλαιοῦ ταῖς τῶν πύξων πινακῶν τὰ γράμματα ἐντυποῦν». Πρξ. καὶ Σουῖδ. «Δέλτος: πιννακίδιον, τιτλάριον¹, σχεδᾶριον. Ζήνων ὁ Κιτιεὺς Κλεάνθη τὸν αὐτοῦ διάδοχον ἀρωμοίου ταῖς σκληροκήραις δέλτοις, αἱ μάλιστα μὲν γράφονται, διατηροῦσι δὲ τὰ γραφέντα». Εἶνε δ' ἡ ῥῆσις αὕτη εἰλημμένη ἐκ τῶν τοῦ Λαερτίου Διογέ-
νου Ζ', 37.

¹ Ἴδε περὶ τούτου Κοραῖν Ἠπικτ. Διατριβ. σελ. 391.

Εὐριπίδ. παρὰ Στοβ. Ἀνθολ. ΝΕ', 4:

δέλτων τ' ἀναπτύττομαι γῆρυν
ἀν' αἴσφοι κλέονται.

Χρησμ. παρ' Εὐσεβ. Περικλ. Εὐαγγέλ. Δ', 9:

ζῶων δ' ὡς θέμις ἐπὶ τελευτῇσιν καθ' αἰσμοῦς
ἀείσω, δέλτοις δὲ χαράσσετε χρησμὸν ἐμῶν.

Ὑμν. εἰς Ἰσιν στίχ. 10 (παρ' Ἑρμάνῳ Oruse. Τόμ. Η', σελ. 353 καὶ 354):

Ἑρμᾶντος ἀπόκρυφα σύμβολα δέλτων
εὐρομένα γραφίδεσσι κατέγραψα, κτέ.

Βατρειχομυσομυχ. 3:

ἦν νέου ἐν δέλτοισιν ἐμοῖς ἐπὶ γούνασι θῆκα.

Πλούταρχ. Κάτ. Νεωτ. 46 «συμπάρων δὲ ὁ Κάτων προσέσχε ταῖς δέλτοις μιᾷ χειρὶ γεγραμμέναις».

Λουκιαν. Τίμ. 22 ἀπειθῶν δὲ τὸ σημεῖον ἀφανισθῆναι καὶ τὸ λίνον ἐντυπωθῆναι καὶ ἡ δέλτος ἀνοιχθῆναι καὶ ἀνακηρυχθῆναι καὶ ὁ καινὸς δεσπότης κτέ.»
Σχολ. «Δέλτον καλεῖται καὶ τὸ ἐν εἰλήσει βιβλίον».

Πλωτίν. Τόμ. Β', σελ. 189, 19 Γεύων. αἶον γὰρ ἐν πίναξιν ἢ δέλτοις γεγραμμένων γραμμάτων, οὕτως κτέ.»

Ἰάμβλιχ. περὶ τοῦ Πυθαγόρ. βίου § 238 «τὸν μὲν ἀπαθνήσκειν ἐλόμενον γράψαι τι σύμβολον ἐν πίνακι καὶ ἐπιστεῖλαι ὅπως, ἂν τι πάθῃ, ἐκκηρυχθῇ τὴν δέλτον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐπισκοπῆν εἴ τις τῶν παριόντων ἀναγνώριετ' τὸ σύμβολον» καὶ «μήτι γὰρ καὶ πρὸς εὐὴν παθεῖν πρὸς τινος τῶν ἀναγνωριούντων τὴν δέλτον».

Γαλην. Τόμ. Β', σελ. 607 «ποιεῖται δὲ εἶσιν ἐν ταῖς κεφαλαιαῖς καλουμέναις δέλτοις ταῖς ἀρχαίαις»¹. Τόμ. Ζ', σελ. 890 καὶ ΙΓ', σελ. 4 «αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἐν διαθήκαις τιπὶ ἢ δέλτοις εὐρόντα ὑπεμνήματα». Τόμ. ΙΖ' β', σελ. 249 «εὐρόντα γεγραμμένας ἐν χάρταις τε καὶ διαθήκαις καὶ δέλτοις». Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 922 «τὰ γὰρ ἐν διαφόροις (Γρ. διαθήκαις) ἢ χάρταις ἢ δέλτοις ὑφ' Ἱπποκράτους γεγραμμένα κτέ.».

Μεθ. Αἰσώπ. 351 Ἀλμ. «Παῖς ἐκ διδασκαλείου τὴν τοῦ συμφοιτητοῦ δέλτον ἀνελόμενος τῇ μητρὶ ἐκόμισεν καὶ «ὅτε σοι πρῶτον τὴν δέλτον κλέψας ἦνεγκα».

Ἡρακλῆς. Ἱερογλυφ. Α', 14 «δέλτον αὐτῷ προκατίθησιν ὁ ἱερεὺς καὶ σχοινίον καὶ μέλαν».

Ἡσυχ. «Ἀλοκάς: αὐλοκάς—ἡ γλυφὰς δέλτου».

Παροιμιῶδες δὲ κατέστη ἐπὶ ἀψευδοῦς ἢ ἀξιόχρεω καὶ ἐγγεγούου μάρτυρος παραλαμβανόμενον τὸ ἐκ τῶν Διῶν δέλτων ὁ μάρτυς, οὗ φέρεται χρῆσις καὶ ἐν τῷ τοῦ Λουκιανοῦ βιβλίῳ τῷ ἐπιγραφόμενῳ περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων § 12².

¹ Πρὸς Συνιδέρον Ἀριστοτ. κ. Ζφ. Ἱστορ. Τόμ. Γ', σελ. 184.

² Ἰδε Βαλκινέριον Διτριβ. σελ. 185 καὶ Λεδοχίον Παροιμιῶν. Τόμ. Β', σελ. 162.

Ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν εἰς τὸν Πλάτωνα κοινῶς ἀναφερομένων Ἐπιστολῶν σελ. 312 ἀναγινώσκεται «φραστέον δὴ σοι δι' αἰνιγμάτων, ἴν', ἂν τι ἡ δέλτος ἢ πόντου ἢ γῆς ἐν πτυχαῖς πάθῃ, ὃ ἀνγνῶναις μὴ γνῶ». Γράφει δὲ περὶ τούτου ὁ Κόβητος ἐν τῷ Ἀργίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α', σελ. 457 «Οὐκ ἀκούεις δὲ ἐν τούτοις τραγικῶσιν οὖσι σεμνῶς πάνυ τάδε λέγοντος»

ἴν' ἦν τι δέλτος ἐν πτυχαῖς πόντου πάθῃ.

ἀντί τοῦ· εἰάν πως ἡ ἐπιστολή ἐν τῇ θαλάττῃ ἀπόληται. Ἡ δοκεῖ σοι σοφιστῆς ἀττικιστὴς, οὐ μόνον ἀττικῶς, δυνάμενος γράσσειν καὶ τὴν τοῦ Πλάτωνος καλλιέπειαν ἐπιτυχῶς μιμησάμενος ἀντί τοῦ ἡ ἐπιστολή εἰπεῖν ἂν δέλτος καὶ ἐν πόντου πτυχαῖς ἀντί τοῦ ἐν τῇ θαλάττῃ; Ἀποπώτατον μὲν τῶν εἰρη. Οὐ μὲν οὖν ἀλλ' Εὐριπίδειόν τι φθάγγεται καὶ ὁμοιωτάτά ἐστι τοῖς ἐν τῇ Ἰφιγενείᾳ τῇ ἐν Ταύροις, στίχ. 743 :

ἦν τι ναῦς πάθῃ

χῆ δέλτος ἐν κλύδωνι χρημάτων μέτα
ἀφανῆς γένηται.

καὶ πάλιν στίχ. 752 :

ἦν δ' ἐν θαλάσσῃ γράμματ' ἀφανισθῇ τάδε».

Παρατηρητέον δ' ὅτι εἰπὼν ὁ Εὐριπίδης ἐν στίχ. 756 ἡ δέλτος καὶ ἐν στίχ. 733 τήνδε δέλτον μεταχειρίζεται ἐν στίχ. 760 τὸ ὀγκυρότερον ἐν δέλτου πτυχαῖς, οὗτινος ἔτι μεγαλορρημονέστερον ὑπάρχει τὸ ἐν στίχ. 727 δέλτου μέναιδε πολύθυροι διαπτυχαί. Ἀριστοτέλ. Ῥητορ. Γ', 6 «Καὶ τὸ ἐν πολλὰ ποιεῖν, ὅπερ οἱ ποιηταὶ ποιοῦσιν. Ἐνὸς ὄντος λιμένος λέγουσι λιμένας εἰς Ἀχαιοὺς καὶ δέλτον μὲν αἶδε πολύθυροι διαπτυχαί».

Ἦσαν δὲ αἱ δέλτοι συνήθως ξύλιναι. Ὅθεν παρ' Ἀριστοφάνει μὲν ἐν ταῖς Θεσμοφοριαζούσαις στίχ. 778 λέγεται :

Ἄγε δὴ, πινέκων ξυστῶν δέλτοι
δέξασθε συλλῆς ὀλκούς,
κέρυκας ἑμῶν μόχθων.

παρὰ δ' Εὐριπίδῃ ἐν Ἰφιγενείᾳ τῇ ἐν Αὐλίδι στίχ. 34 :

σὺ δὲ λαμπτήρος φάος ἀμπετάτας
δέλτον τε γράφεις
τήνδ' ἦν πρὸ χειρῶν ἔτι βαπτάζεις,
καὶ ταῦτά πάλιν γράμματα συγγεῖς
καὶ σφραγίζεις λόαις τ' ὀπίσω
ρίπτεις τε πέδῳ πούκην.

Πρβ. καὶ Εὐστάθ. σελ. 633, 22 «Οἱ δὲ πικλαιοὶ καὶ ἐν τῇ κατ' Εὐριπίδην Φαίδρῳ, ἐνθα μνήμη πούκης καίται, φασὶ πούκην ῥηθῆναι τὴν ἐν τῇ χειρὶ τῆς Φαίδρας δέλτον τὴν κατὰ τοῦ Ἰππολύτου ὡς ξυλίνην οὖσαν καὶ ἴσως ἐκ πούκης διὰ τὸ τῆς γραφῆς ἐν τοιούτῳ ξύλῳ εὐτύπωτον». Ἀλλὰ περὶ τούτων πλημμελῶς ἐχόντων θὰ γράψωμεν ἐκτενῶς ἄλλαχοῦ. Φέρεται δὲ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Περφορίου παρ' Εὐσταθ. Προπρ. Εὐαγγελ. Γ', 7 «καθὰ δὲ καὶ

τῶν γραμμάτων οἱ ἀνόητοί λήθους μὲν ὀρώσι τὰς στήλας, ἐδάδα δὲ τὰς δέλ-
τους, ἐξοφαρμένην δὲ πάπυρον τὰς βιβλους» καὶ ἐν τῷ Πολιορκητικῷ τοῦ
Αἰνείου Ὑπομνήματι ΔΑ', 14 «ἤδη δέ τις ἐν δέλτῳ ξύλῳ γράψας κηρὸν
ἐπέτυξε καὶ ἄλλα εἰς τὸν κηρὸν ἐνέγραψε». Ἀξίον δὲ σημειώσεως εἶναι ὅτι
ὁ Εὐριπίδης ἐν μὲν τῇ Ἰφιγενείᾳ τῇ ἐν Αὐλίδι στίχ. 798 γράφει :

εἴτ' ἐν δέλτοις Πιερίσιν
μῦθοι τὰδ' ἐς ἀνθρώπους
ἔνεγκαν παρὰ κειρὸν ἑλλώς.

ἐν δὲ τῇ Ἀλκμήστιδι στίχ. 968 :

οὐδὲ τι φάρμακον
Θηήσσαις ἐν σάνιτιν, τὰς
Ὀρφεία κατέγραψεν
γῆρυς.

Πρβ. καὶ Αἰσχύλ. Ἰκέτ. 946 :

ταῦτ' οὐ πῖν' ἐξίην ἐστὶν ἐγγεγραμμένον
οὐδ' ἐν πτυχῇς βιβλῶν κατεσφραγισμένον.

καὶ Εὐριπ. ἐν Κρατ. Ἀνακλ. Ὀξων. Τόμ. Γ', σελ. 373, 20 :

εἰσὶν γὰρ εἰσι δι' ὁθέρι μελαγγράφεις
πολλὰν γέμευσαι Δοξίου γηρυμάτων.

Κατεσκευάζοντο δ' ὁμοῦ καὶ χαλκαὶ δέλτοι, αἵτινες πολλῶ τῶν ξυλίνων
στερεώτεραι καὶ μονιμώτεραι ὑπῆρχον. Πευδοπλάτ. Ἀξιόχ. σελ. 371 «ἐκ
τινῶν χαλκῶν δέλτων». Λουκιαν. Ἀλεξ. 10 «κατορύττουσι δέλτους χαλ-
κᾶς λεγούσας κτλ.». Πλούτ. Ἀλεξ. 17 «ἐκ βυθοῦ δέλτον ἐκπεσεῖν χαλκῇ
τύπῳ ἔχουσιν ἀρχαίων γραμμάτων» (Πρβ. καὶ Ζωναρ. Ἐπιτ. Ἱστορ. Γ',
27). Πολυδεύκ. Η', 128 «Δέλτοι χαλκαὶ, αἷς ἦσαν πάλαι ἐντετυπωμένοι οἱ
νόμοι οἱ περὶ τῶν ἱερῶν καὶ τῶν πατρῶν· κύρβεις δὲ τρίγωνοι σάνιδες πυ-
ραμοειδεῖς, οἷς ἦσαν ἐγγεγραμμένοι οἱ νόμοι». Πρβ. καὶ Πλούτ. Ἠθικ. σελ.
297 «Γαῖτα, φησὶν ὁ Σωκράτης, ἐν διφθέραις χαλκαῖς γεγράφασιν. Καλὸν
δ' ἡμῖν φαίνεται γὰρ παρατεθῆ ἑνταῦθα καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Πausανίου ἐν τοῖς
Μεσσηνιακοῖς γεγραμμένον (κεφ. ΚΖ', 8) α' Ὁ δὲ θύσας καὶ εὐξάμενος τῷ
περηνότι ὀνειράτι ἤνοιγε τὴν ὑδρίαν, ἀνοίξας δὲ εὗρε κασσίτερον ἐληλαμέ-
νον ἐς τὸ λεπτότατον· ἐπείλειτο δὲ ὥσπερ τὰ βιβλία. Ἐνταῦθα τῶν μεγάλων
θεῶν ἐγγράπτο ἡ τελετή, καὶ τοῦτο ἦν ἡ παρακαταθήκη τοῦ Ἀρι-
στοτέλους».

Μνημονεύονται δὲ καὶ χρυσαὶ δέλτοι καὶ ἐλεφάντιναι. Θεμίστ. σελ.
354, 13 Δινδ. «οὐ ἀναδῆναι οὐκ ἔστι δέλτῳ χρυσοῖ ἐποχομένους». Πευδο-
λουκιαν. Νέρων. 9 «καὶ γὰρ δὲ καὶ δέλτους ἐλεφαντίνους καὶ διούρους προ-
βεδλημένοι αὐτὰς ὥσπερ ἐγχειρίδια καὶ τὸν Ἡπειρώτην ἀναστήσαντες πρὸς
τὸν ἀγχοῦ κίονα κατέαζον αὐτοῦ τὴν φάρυγγα παίοντες ὀρθαῖς ταῖς δέλ-
τοις». Πρβ. καὶ Θεμίστ. σελ. 353, 8 «ὁπόσα ταῖς δέλτοις ἀκολουθεῖ ταῖς

σφυρηλάτοις» καὶ σελ. 273,18 «ἐγὼ μέντοι οὐκ ἐπ' ἐκείνη τῇ δέλτῳ (μέγα φρονῶ), ἀλλ' ἐπ' ἄλλῃ μείζονι καὶ τελειωτέρῃ — ἣν οὐκ ἐποίησαν ἐλεφαντουργοὶ οὐδὲ χρυσοχόοι, ἀλλὰ ποίημά ἐστίν αὐτοῦ βασιλέως».

Ὅτι τὰ ὀνόματα δέλτος καὶ πίναξ ἐλαμβάνοντο παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐπὶ τῆς αὐτῆς πολλάκις ἐννοίας γίνεται φανερόν καὶ ἐκ τῆς ἀδιαφόρου χρήσεως τοῦ δώδεκα δέλτοι, ὅθεν τὸ δωδεκάδελτος¹, καὶ τοῦ δώδεκα πίνακες. Διονύσιος Ἀλικ. Ῥωμ. Ἀρχ. Β', 27 «ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν λεγομένων δώδεκα δέλτων, ἃς ἀνέθεσαν ἐν ἀγορᾷ». ΙΑ', 28 «ὅν αὐτὸς ἐν ταῖς δώδεκα δέλτοις ἀνέγραψε». Διόδωρ. Σικελ. ΙΒ', 26 «τῶν γὰρ καλουμένων δώδεκα πινάκων οἱ μὲν δέκα συνετελέσθησαν, τοὺς δ' ὑπολειπομένους δύο ἀνέγραψαν οἱ ὑπατοὶ καὶ τελεσθείσης τῆς ὑποκειμένης νομοθεσίας, ταύτην εἰς δώδεκα χαλκοῦς πίνακας χαράξαντες οἱ ὑπατοὶ προσήλωσαν τοῖς πρὸ τοῦ βουλευτηρίου τότε κειμένοις ἐμβόλοις». Πρβ. καὶ Ηλούτ. Τιβ. Γράμχ. 6 «Ἐν δὲ τούτοις καὶ πινακίδες ἦσαν τοῦ Τιβερίου γράμματα καὶ λόγους ἔχουσαι τῆς ταμειυτικῆς ἀρχῆς, ἃς περὶ πολλοῦ ποιούμενος ἀπολαβεῖν — ἀνέστρεψε πρὸς τὴν πόλιν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τρεῖς ἢ τέτταρες ἐταίρους. Ἐκκαλέσας δὲ τῶν Νομαντίνων τοὺς ἄρχοντας ἠξίου κομίσασθαι τὰς δέλτους, ὥς μὴ παράσχοι τοῖς ἐχθραῖς διαβολὴν κτέ.» καὶ Θερίστ. σελ. 460,1 «τίς οὕτως ἀδάμαντος στερεώτερος ὥστε ἀντισχεῖν καὶ μὴ νομίσαι φιλοσοφίαν αὐτὴν προκαθημένην προτείνειν τὰς δέλτους; παρ' αὐτῆς ἐδεξάμην τῆς χειρὸς τὰς πινακίδας, παρ' ἧς οὐ κεκύρωται ἡ μέλκινα ψῆφος» καὶ σελ. 427,10—14. Ἐν τῷ Φιλετζίῳ τοῦ Ψευδήρωδιανοῦ σελ. 448 ἀναγινώσκεται «Γραμματεῖον καὶ δέλτον ἔρετς, οὐχὶ πίνακα· ἀθετητέον γὰρ τοῦνομα». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ψευχίου φέρεται «Δέλτος: πινακίδιον ἢ πλάκες» καὶ «Πίνακας: τὰς σανίδας — ἄλλοι δὲ τὰς δέλτους» καὶ «Πλάκας: δέλτους». Περσίδοξον εἶνε τὸ «Πλητέρες: δέλτοι» καὶ τὸ «Δάλκιον: πινάκιον, ὅσον γραμματείδιον», ἀπὸ οὗ ὁ μὲν Ἀλβέρτος εἵλασε δαλτίον, καθὰ καὶ ὁ Κουστῆρος, ὁ δὲ Σμιδίτιος χαλίδιον, ὅπερ κεῖται καὶ αὐτὸ παρ' Ἡσυχίῳ λέγοντι «Χαλίδιον: πινάκιον». Εὗρισκεται δὲ τις ἐν τοῖς τοῦ Ψευχίου καὶ τὸ διφθέρα ἡρμηνευμένον διὰ τοῦ δέλτος. Πρβ. καὶ «Διψάρα: δέλτος· οἱ δὲ διφθέρα». Ἀλλὰ περὶ τούτων ἐκτενέως ἄλλαχοῦ.

Ἐν βίῳ Εὐριπίδου Β' εἶνε γεγραμμένον «Λέγει δὲ καὶ Ἑρμιππος Διονύσιον τὸν Σικελίης τύραννον μετὰ τὴν τελευταίαν τοῦ Εὐριπίδου τάλαντον τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ πέμψαντα λαβεῖν τὸ φαλτήριον καὶ τὴν δέλτον καὶ τὸ γραφεῖον», παρὰ δὲ Λουκιανῷ πρὸς τὸν Ἀπαίδ. 15 «Οὗτος τοίνυν (ὁ Διονύσιος) πυθόμενος ὡς ἐγγελάται, τὸ Αἰσχύλου πυξίον, εἰς ὃ ἐκεῖνος ἔγραφε, σὺν πολλῇ σπουδῇ κτησάμενος καὶ αὐτὸς ὥστε ἔνθεος ἔσεσθαι καὶ κάτοχος ἐκ τοῦ πυξίου²».

¹ Ἰδε Σχολ. Ἀριστιδ. σελ. 315,10 Δινδ. Ἀρμενόπουλ. σελ. 22,3 Λειψ. κτλ.

² Πρβ. Δινδόρριον Εὐριπ. Σχολ. Τόμ. Α', σελ. 9.

Δέλτοι ἱεραὶ ἢ μυστικαὶ πρὸς τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς εἶνε τὰ ἄλλως λεγόμενα διπτυχα (τουτέστι δελτία) τῆς ἐκκλησίας ἢ τὰ ἐκκλησιαστικά. Εὐρίσκεται δὲ καὶ ἀγιογράφοι δέλτοι ἰσοδύναμον ὃν τῷ ἀγιογράφοι βιβλοὶ ἢ τῷ ἀγία γραφή.

Ἐκ τοῦ δέλτος παρήχθη τὸ ῥῆμα δελτοῦσθαι ἔχον τὴν σημασίαν τοῦ τίθεσθαι ἢ ἐγγράφεσθαι ἐν (φρενῶν) δέλτοις. Αἰσχύλ. Ἰκέτ. 179:

αἰνῶ φυλάξαι τὰμ' ἐπη δελτουμένας.

Σχολ. «Δελτουμένας: ἀπογραφόμενας». Εἶπε δ' ὁ Αἰσχύλος ἐν Εὐμενίσι στίχ. 275:

δελτογράφῳ δὲ πάντ' ἐπωπῆ φρενί.

καὶ ἐν Προμηθεΐ στίχ. 789:

ἐν ἐγγράφῳ σὺ μνήμοσιν δέλτοις φρενῶν.

ὃ ὅμοιον εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους ῥηθὲν ἐν Τριπτολέμῳ:

ὅς δ' ἐν φρενὸς δέλτοις τοὺς ἐμὸς λόγους.

Πρβ. καὶ Φιλοκτ. 1325:

καὶ ταῦτ' ἐπίστω καὶ γράφου φρενῶν ἔσω.

καὶ Αἰσχύλ. Χοηφ. 450:

τοιαῦτ' ἀκούων ἐν φρεσὶν γράφου

καὶ Πίνδαρ. Ὀλυμπ. 1Α', 1:

τὸν Ὀλυμπιονίκην ἀνάγνωτέ μοι
Ἀρχεστράτου παῖδα πῶθι φρενὸς
ἐμᾶς γέγραπται.

Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Παύλου πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ Γ', 3 «καὶ ἐγγεγραμμένη σὺ μέλανι ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λίθινῃς ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίνας» καὶ ἐν τῷ βίῳ τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου πρὸς Κοτελ. Τόμ. Β', σελ. 248, γ' «τοῖς πίναξιν ὥσπερ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς μεταγράφειν ἔσπευδε τὰ ἐκείνου καλὰ»¹. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ναύκιος νομίζων ἀβύστατον τὸ ῥῆμα δελτοῦσθαι μετατυποῖ τὸ παρ' Αἰσχύλῳ δελτουμένας εἰς τὸ δέλτοις φρενῶν².

Υπάρχουσι δὲ καὶ υποκοριστικοὶ τύποι τῆς λέξεως δέλτος διὰ τῆς καταλήξεως ΙΟΝ καὶ ΑΡΙΟΝ ἐσχηματισμένοι, οἷον δελτίον καὶ δελτάριον.

Πολυδεύκ. Γ', 57 «ὥρα αὐτῷ ἔχειν βιβλία, χάρτας, ἱττέλας, διφθέρας, γραμματεῖα γραμματεῖδια, δέλτους δελτία, ὡς εἰπεῖν γραμματείδιον δίθυρον ἢ τρίπτυχον ἢ καὶ πλειόνων πτυχῶν ἢ καθ' Ὁμηρον πίνακα πτυκτόν» καὶ Δ', 18 «Καὶ δελτίον δὲ τῶν ἐν γραμματιστοῦ καὶ πυξίου καὶ πυξίδιον (ἔστι γὰρ παρὰ Ἀριστοφάνει τούνομα) καὶ δέλτος. Καὶ Ἡρόδοτος μὲν λέγει

¹ Ἴδε καὶ Βασισανάδην Νικητ. Εὐγέν. Τόμ. Β', σελ. 7.

² Mélang. Gréco-Rom. Τόμ. Β', σελ. 441.

δελτίον δίπτυχον, οἱ δὲ Ἀττικοὶ γραμματεῖον δίθυρον καὶ θύρας τὰς πτυχὰς ἄχρι δύο, εἴτα πτυχὰς καὶ τρίπτυχον καὶ πολύπτυχον. Ὅμηρος δὲ πύνακα πτυκτὸν εἶρηκεν». Παρ' Ἡροδότῃ ἐν βιβλίου Ζ' κεφαλalaίῳ 239 λέγεται «δελτίον δίπτυχον λαβὼν τὸν κηρὸν αὐτοῦ ἐξέκνησε». Ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον τοῦτο νομίζεται ὑπὸ τινῶν παρέγγραπτον¹. Ὡς δὲ λέγεται πολύπτυχον δελτίον, οὕτω καὶ πολύπτυχος δέλτος, οἷον «ἀλλ' ἢ πολύπτυχοι δέλτοι κατόπιν ἀκολουθοῦσιν ἢ παλαιῶν ἔργων ἀρετὰς φυλάττουσαι βίβλοι» (Ψευδοδουκιαν. Ἔρωσ. 44). Πρὸς καὶ Πλούχιον «Θυρίς:—Θυρίδας Ἀττικοὶ τὰς τῶν γραμματεῶν πτυχὰς καὶ δίθυρον λέγουσιν, οὐ τρίθυρον (δὲ) ἀλλὰ τρίπτυχον». Δὲν δυνάμεθα δὲ νῦν μὴ μνημονεύσωμεν ἐνταῦθα τὴν εὐστοχωτάτην τοῦ Ἐμιστερρουσίου εἰκασίαν ἀναγνάντος παρ' Ἀλκίφρονι Ἐπιστ. Γ', 62 «γραμματεῖδια ὁσπύεσαι φοιτᾷ δίθυρα» ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φερομένου ἰδίουρα (ΦΟΙΤΑΙ ΔΙΘΥΡΑ—ΦΟΙΤΑ ΙΔΙΟΥΡΑ)².

Πολύβ. ΚΘ', ια', 2 «πρόχειρον ἔχων τὸ δελτάριον, ἐν ᾧ τὸ τῆς συγκλήτου δόγμα κατετέτακτο, προὔτεινεν αὐτῷ». Πλούτ. Ἀντων. ΝΙ', 3 «δικάζοντα δὲ πολλάκις τετράρχαις καὶ βασιλεῦσιν ἐπὶ βήματος δελτάρια τῶν ἐρωτικῶν ὀνόματα καὶ χρυστάλλινα δέχεσθαι παρ' αὐτῆς καὶ ἀναγινώσκειν». Τὸ παρὰ τῆς Σερβιλίας τῆς ἀδελφῆς Κάτωνος τοῦ νεωτέρου πεμφθὲν πρὸς τὸν Καίσαρα ἀκόλαστον ἐπιστόλιον ὀνομάζει ὁ Πλούταρχος καὶ δελτάριον μικρὸν καὶ γραμματεῖδιον μικρὸν (Κάτ. Νεωτ. ΚΔ', 1 καὶ Βρούτ. Ε', 2)³. Κοραῆς Πλούτ. Μέγ. Ε', σελ. 327 «Δελτάριον. Τὸ ὕστερον παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς συγγραφεῖσι κληθὲν καθὰ καὶ μέχρι δεῦρο καλεῖται παρ' ἡμῶν Πιττάκιον (billet), περὶ ᾧ τῆς παραγωγῆς καὶ σημασίας ἐπιθετὸν Εὐστάθιον (σελ. 633)».

Τὸ ὄνομα δελτογράφημα, τὸ δελτογράφημα τοῦ ἀνθυπάτου (libellus), ἀπαντᾷ ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγράφων Ἀριθμ. 3902, β'. Εἶνε δ' ὁμοίως ἐσχηματισμένον τῷ ζωγράφημα, ἀναζωγράφημα, λογογράφημα, πινακογράφημα, πλαστογράφημα, σκιαγράφημα, στηλογράφημα, συμβολογράφημα, χειρογράφημα καὶ ψευδογράφημα.

Τῷ δελτάριον συνώνυμον εἶνε τὸ πιττάκιον, οὗ ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Δεινόλοχος, ὃν φαίνεται εὐλογον νῦν πιστεύσωμεν τῷ Ἀνταπτικιστῇ λέγοντι ὅτι «Πιττάκιον εἶπε Δεινόλοχος Τηλέφω» (σελ. 112,25). Εὐρίσκεται δὲ καὶ παρὰ Πολυδίῳ ΛΔ', κα', 9 «Γράψας βραχὺ πιττάκιον καὶ σφραγισάμα-

¹ Ἰδε Βαίριον Ἐρωδ. Τόμ. Γ', σελ. 796 ἐκδ. β'.

² Πρὸς Σαλλῆρον Ἀλκίφρ. σελ. 376 καὶ Μενέκιον Ἀποσπ. Κωμ. Τόμ. Δ', σελ. 167.

³ Περὶ τοῦ γραμματεῖδιον διὰ τοῦ Γ καὶ γραμματεῖδιον διὰ τοῦ ΒΙ γίνεται λόγος ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἑτυμολογικῷ σελ. 241,3. Θὰ εἰπώμεν δὲ καὶ ἡμεῖς περὶ αὐτῶν τὰ θέοντα ἐν ἄλλῳ τόπῳ.

νος πέμπει παρ' αὐτοῦ παῖδα, συσκοτάζοντος ἄρτι τοῦ θεοῦ, συντάξας ἐκ-
καλεσάμενον τὸν αἰσχροὺς τοῦ Δημητρίου δοῦναι τὸ πιττάκιον, μηδὲν εἰπόν-
τα τίς ἢ παρὰ τίνας, καὶ κελεύειν ἀποδιδόναι τῷ Δημητρίῳ παραχρῆμα δια-
ναγνῶναι. Γενομένων δὲ πάντων κατὰ τὸ συνταχθέν, λαβὼν ὁ Δημήτριος
ἐπανεγνώ. Τὸ δὲ πιττάκιον περιεῖχε τὰς γνώμας ταύτας καὶ παρὰ Διογέ-
νει τῷ Λαερτίῳ Γ', 89 «Νικόδρομον ἐξερεθίσας τὸν καθαρωδὸν ὑπωπιάσθη·
προσθεὶς οὖν πιττάκιον τῷ προσώπῳ ἐπέγραψε· Νικόδρομος ἐποίησεν. Πρβ. Γ',
33 «μετὰ δὲ ἐγγράψας τὰ ὀνόματα εἰς λεύκωμα τῶν πληζάντων περιήει
ἐξημιμένος».

Ἡ λέξις *πιττάκιον* ἦτο συνήθης ἐν τῷ Βυζαντινῷ ἑλληνισμῷ· εὐρίσκεται
δ' ἐν αὐτῷ ὁ πληθοντικὸς ἀριθμὸς *πιττάκια* καὶ ὡς κύριον ὄνομα παρελημ-
μένος, οἷον «λέγεται δὲ τῆς Εὐδοξίας τυγχάνειν ὁ εἰς τὰ λεγόμενα Πιττά-
κια ἐστὼς κίων» (Ζωναρ. Ἑταιρ. Ἱστορ. ΙΓ', 20) καὶ «τῷ ΑΓ' ἔτει γέγονε
πάλιν στάσις δημοτικὴ ἐν τοῖς Πιττακίοις» (Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 679, 11
Βόνν.). Παραδείγματα τῆς προκειμένης λέξεως ἐξ Ἑλλήνων καὶ Λατίνων
συγγραφέων εἶνε συνηγμένα ὑπὸ τοῦ Φαβρότου ἐν τῷ εἰς Κεδρηνὸν Γλωσσα-
ρίῳ (Τόμ. Β', σελ. 927 Βόνν.).

Ἐν τοῖς τοῦ Μοίριδος ἀναγινώσκεται σελ. 305 «*Πεττύκια*: τὰ λεπτὰ πε-
ριτμήματα τῶν δερμάτων· ἀφ' οὗ ἡμεῖς *πιττάκια* λέγομεν». Τὰ αὐτὰ γρά-
φει καὶ ὁ Μοσχόπουλος ἐν τῷ περὶ Σχεδῶν σελ. 135 προστιθεὶς τὸ *Δωρικῶς*
μετὰ τὸ *πεττύκια*.

Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Πραχβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται (σελ. 633)
«Πίνακx δὲ πτωκτὸν ὃ φάμεν ἡμεῖς δέλτον ἦτοι βιβλίον ἢ πιττάκιον—πιτ-
τάκιον δὲ ἰδιωτικώτερον διὰ τὸν τρόπον καὶ αὐτὸ τῆς πτύξεως ἦτοι διπλώ-
σεως· ὡς γὰρ δέλτος διὰ τὸ δαλτωτὸν σχῆμα, οὕτω πιττάκιον διὰ τὸ τετρα-
γωνίζεσθαι πτυσσόμενον ὁμοίως πως τῷ τῆς χυτῆς πίττης σχηματισμῷ». Πρβ. Κοραῆν Ἀτάκτ. Τόμ. Α', σελ. 298 «ΠΙΤΑΚΙΤΖΙΝ. Πιττάκιον (*billet*)·
τὸ ὁποῖον, ἂν πιστεύσωμεν τοὺς γραμματικούς, παράγεται ἀπὸ τὸ *Πίττα*,
κοινῶς *Πίσσα* (*poix*), διὰ τὴν ὁμοιότητα ἀπλᾶν τοῦ σχήματος μετὰ τὰ μαζία
τῆς πίστεως. (Ἰδ. τὸν Εὐστάθ. εἰς τὴν Ἰλιάδ. ζ', σελ. 633). Διὰ τὸ αὐτὸ
σχῆμα, καὶ ὁ πλατυσμένος ἄρτος ὠνομάσθη *Πίττα* (*Galette, Fouace*)» καὶ
Τόμ. Ε', σελ. 298 «ΠΙΤΤΑΚΙΟΝ—Ἀπὸ τὴν πίσσαν ἢ πίτταν (*poix*) τὸ
παράγει καὶ ὁ Σαλμάσιος (Not. in Ael. Lamprid. pag. 203), ἀλλὰ διότι
(λέγει) ἐκολλῶντο μετὰ πίσσαν πολλὰκις τὰ πιττάκια εἰς τοὺς τοίχους».

Ἡ ἐκ τοῦ *πίττα* ἐτυμολογία τοῦ *πιττάκιον* οὐκ ὀλίγην μὲν ἔχει εὐπρο-
σώπικον καὶ δύνανται παρὰ πολλοῖς ἴσως ἀσπαστὴν εἶναι ὑπάρχῃ ὡς ἀληθὴς καὶ
ἀνεμφίβητος προσπίπτουσα, ἀλλ' ἡμεῖς λίαν ὀκνοῦμεν πρὸς τὴν ἐγκρίσιν καὶ
ἀποδοχὴν αὐτῆς. Θὰ γράψωμεν δὲ περὶ τοῦ πράγματος ἀκριβέστερον ἐν
ἐτέρῳ τόπῳ.